

*Управління культури і туризму  
Донецької обласної державної адміністрації  
Донецьке училище культури*



**Сценарій**  
**літературно-художньої вітальні,**  
**присвяченої 1030-річчю з дня народження**  
**Ярослава Мудрого**

**"І товща літ  
не перекрєслить його  
мудрість"**



*м. Донецьк – 2008*

### *Автори сценарію:*

- Педагог вищої категорії, методист, викладач культурології Юренко О.П.
- Педагог вищої категорії, методист, викладач історії мистецтв Возна Т.В.

### *Рецензент:*

- Директор міського Будинку працівників культури, Заслужений працівник культури Калініченко М.Б.

Кожний з нас незримими узами пов'язаний з історією, яка складається не тільки з подій, назв, а й з людей. З величезної кількості людей, що жили, творили під цим небом, на цій землі. І ці люди заслуговують на те, щоб ми знали про них, про їхні мрії й надії. Серед них багато тих, хто звершив таке, яке звершити дуже важко. Тож ми не можемо не пишатися ними, бо належимо з ними до одного народу. До великої української родини. Кожен народ свято береже пам'ять про своїх видатних людей, величається ними перед усім світом. З них складається історичний авторитет нації. Величних імен у нас – тисячі. Ярослав Мудрий, Нестор Літописець, Петро Сагайдачний, Юрій Котерма, Феофан Проkopович, Тарас Шевченко, Володимир Вернадський, Сергій Корольов...

На жаль, не змогли ми зберегти пам'ять про багатьох з них, розпорошили золотий запас нашої нації по світу.

Настав час повернати до пантеону слави нашої тих, ким повинні пишатися. В першу чергу це необхідно молодому поколінню, щоб виховувати в них національну та громадянську самосвідомість.

Тож ми й вирішили започаткувати серію заходів (культурологічну акцію), в яких дати студентам можливість самим доторкнутися до своїх історичних, культурних та духовних джерел. Враховуючи специфіку навчального закладу, використовуємо різні виразні засоби (театралізацію, обряди, хореографічні та вокальні номери, відеофільми тощо) для більш емоційного втілення задуму. Ці заходи є по суті інтегрованими уроками з предметів "Культурологія", "Історія мистецтв" та інших, де приймають участь і отримують практичні навики студенти різних курсів і спеціалізацій.

Пропонуємо сценарій одного з таких заходів.

### *Оформлення сцени:*

Біля правого портала сцени розташовані портрет Ярослава Мудрого та книжково-ілюстративна виставка. На третьому плані сцени – мультимедійний екран, на якому на протязі заходу демонструються фрагменти відеофільмів.

В фонограмі звучить уривок з "Елегії" Миколи Лисенка. Виходять ведучі-викладачі. Музика мішується.

**1 Ведучий:** Тема сьогоднішньої вітальні з'явилася невипадково. В квітні цього року виповнюється 1030 років із дня народження надзвичайної людини одного з славетних князів Київської Русі – Ярослава Мудрого.

**2 Ведучий:** Цю дату інтелектуальні кола, наукова громадськість України та інших слов'янських країн розглядають як можливість ще раз звернутися до своїх духовних джерел, на початках формування яких стояв саме Ярослав Мудрий.

**1 Ведучий:** Звичайно, ми розуміємо, що в рамках одного заходу глибоко відтворити образ великого князя руського – неможливо. Широчінь зацікавлень цієї значної постаті вражас. Кодифікація права, освіта<sup>2,15,4,13,6,11,8,9</sup>, наука, літописання, література, філософія, книжкова та бібліотечна справа, еклезіастика (церковна документалістика), архітектура, містобудування, образотворче мистецтво, музика, видовища - все це значною мірою було предметом захоплення, а отже й піклування князя, що ввійшов у світову історію з прізвиськом Мудрого.

**2 Ведучий:** Кожен вид діяльності Ярослава є предметом окремого вивчення в сучасній дослідницькій та науковій літературі, може бути темою окремого заходу. Адже не тільки в українській, а й у

світовій історії було небагато діячів такого рівня як великий Київській князь.

**1 Ведучий:** То ж ми вирішили, що сьогодні звернемось лише до деяких граней життєдіяльності цієї людини.

На відеоекрані демонструється відеофрагмент з фільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв" до слів: "Усього ти сповнена, земле Руська". Після слів: "Усього ти сповнена, земле Руська" відеофільм вимикається.

**1 Ведучий:** Дійсно, при князі Ярославі в Київській Русі було всього вдосталь. Це був період найвищого розквіту держави, «золотий вік» Київської Русі. Вона стала на один щабель з ведучими державами середньовічної Європи - Візантією та Германською імперією.

**2 Ведучий:** Його утвердження на Київському престолі було досить складним, досить тривалим. Воно відбито в багатьох літературних та історичних джерелах. Перш за все в "Повісті минулих літ", ісландських сагах про Еймунда, послання єпископа Бруно Генріха II та ін.

**1 Ведучий:** Калейдоскоп подій, який передував «щасливому початку Київського князювання» Ярослава, ми залишимо історичним науковцям, а самі зосередимо увагу на біографії князя – державного діяча, будівничого, книжника, єдиного до сьогодні в цьому званні.

На відеоекрані демонструється відеофрагмент з фільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв" зі слів: "...в літо 1016 початок княжіння Ярослава".

**2 Ведучий:** Заснувавшись на Київському престолі, Ярослав

доклав немало зусиль для укріplення держави, яка була послаблена в часи міжусобиць. При цьому діяв він доволі жорстоко: ув'язнив рідного брата – псковського князя Судислава, який не признав владу Києва; усунув від влади другого брата – Новгородського посадника Костянтина Добринича за те, що він разом з боярами також намагався позбавитись влади Києва.

**1 Ведучий:**

Ця жорстокість в умовах неспокійного Середньовіччя була цілком виправдана. Бо князь Ярослав жив за законами та мораллю свого часу. І взагалі, великий київський державотворець – це не абстрактний образ епохи Київської Русі, а жива людина, яка не була одномірною.

**2 Ведучий:**

Дослідники дають таку характеристику Ярославу: розумний, енергійний, владний, але скончаний, необов'язковий, не платить обумовленого жалування за службу варязьким воїнам; ще й самолюбний, крутий, суровий, навіть гнівний за хвилюванням, однак, що до речі, відшкодовує недоліки, міг сприймати розумні докази. Тому недоліки Ярослава не перешкоджали йому бути спокійним і розважливим у розв'язанні доленоносних проблем.

**1 Ведучий:**

Пропонуємо вам звернутися до сторінок роману Павла Загребельного "Диво" і познайомитися з тим як формувався характер майбутнього князя Київського, який з дитинства мав фізичні вади і дуже страждав в зв'язку з цим.

Ведучий бере з виставки роман П. Загребельного "Диво" і починає його читати.

**2 Ведучий:**

Байдуже вдивлявся Ярослав в несхитну гладінь озеречка, бачив у ній своє відбиття — міцна

голова на зашироких плечах, важких, мов камінних, негарне суворе обличчя з великим, м'ясистим носом, глибоко сховані під кудлатими бровами очі з гострим поглядом. Бачив себе і не бачив., бо не любив таких розглядин, знав про свою невродливість, про своїх холодні очі, про камінну суворість свого обличчя.

У воїв і книжників, холодні очі. А він був книжник ще з тих літ, коли непорушно лежав у материних покоях, він ховався від веселих, безтурботних здорових людей зі своїм нещастям за книги, читав про страждання, про великомучеників, про подвиги., про великі діяння, великі пристрасті і великі зради — і цього було досить для нього.

Книжне знання ставило його понад братами й сестрами, понад батьком і всіма довколишніми людьми. Мав завжди безліч часу для засвоєння книжних премудростей, а потім настав день, коли Ярослав відчув свою зверхність не тільки над такими, як сам, а навіть над тими, що видавалися колись вищими, недосяжними,— і тоді вперше закрутилася в душі хробачком приваблива думка про те, що тільки він згодом повинен панувати в цій великій землі. Покрену такій думці давав і новий бог, взятий князем Володимиром від ромеїв, — бог Христос, жорстокий до всіх неслухняних, ледачих, нездарних, безсилих.

**1 Ведучий:**

Ярослав був тим можновладцем, для якого важливо і корисно, за словами візантійського вченого Іоанна Італа, не тільки займатися військовими справами, бути полководцем, озброєним списом, але не менш важливим для себе князь вважав будівничу діяльність. Тобто

перш за все він був князем упорядником країни, князем будівельником.

На відеоекрані демонструється відеофрагмент з фільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв" зі слів: "І почав ставити Ярослав городи по Русі". Після демонстрації відеофрагменту.

**2 Ведучий:** Коротка фраза літописної статті 1032 року «Ярослав почав ставити городи по Русі» насправді засвідчує велетенську роботу для укріплення південних рубежів держави.

**1 Ведучий:** На річці Русі було побудовано 13 міст і кріпостей. окрім з них – Корсунь, Торческ, Юр'єв – названий християнським Ім'ям Ярослава – були значними економічними і культурними осередками держави.

**2 Ведучий:** Але спорудою всього його життя було «місто Ярослава» : величезний архітектурний ансамбль в Києві на півшляху між Золотими й Софійськими воротами.

**1 Ведучий:** До складу ансамблю входило чотири храми, кам'яний палац, кріпосна стіна довкола митрополичної садиби. За своїми масштабами будівництво Києва часів Ярослава – безпрецедентно у давньоруській історії.

На відеоекрані демонструється відеофрагмент внутрішнього оздоблення храму Софії Константинопольської з фільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв".

**2 Ведучий:** Однією з важливих турбот в державній діяльності Ярослава, спрямованої на зміцнення значення Києва, була православна церква. Князь добре розумів її місце в структурі феодальної держави і тому не жалував коштів, щоб вона була якомога міцніша. Він піклувався про її

матеріальне забезпечення і виділяв на утримання церкви та кліросу десяту частину своїх здобутків.

В ті часи церковні привілеї були ще більш поширені. Тут князь був достойним продовжувачем справи свого батька Володимира – Хрестителя Русі. В багатьох містах будувалися православні храми, почалось заснування монастирів, найбільший серед яких був Києво-Печерський.

Своєрідним фіналом церковної програми Ярослава було обрання митрополитом Київської держави русина Іларіона. Це фактично означало встановлення автономії Руської православної церкви.

Літописці кінця XI – початку XII століття Нестор та Сильвестр знайшли прекрасну фразу (прекрасний вислів) для означення діяльності князів Володимира і Ярослава на ниві духовного розвою Руської землі. Вони порівняли їх з орачем і сіячем, які закладають основу майбутнього врожаю : "Володимир зорав, Ярослав засіяв".

Ярославу, який любив церковні устави, священиників і ченців, дуже подобався церковний спів. Йому ставлять в заслугу поширення багатоголосного співу на Русі. В одному з літописних записів читаемо : "Веры же ради христолюбивого Ярослава прийдоша к нему от Царьграда... трие певицы гречистые с роди своими. От них начали быть в Руси ангелоподобное пение, изрядное осьмигласное"

Вокальний ансамбль виконує духовну пісню О. Флігменко "Благослови, душа моя, Господа". Після виконання духовного співу.

**1 Ведучий:**

В уяві Ярослава церкви й монастирі були не лише місцями служіння Богові, але й осередками освіти. Чи не найпершим серед київських князів він зрозумів, що для управління державою потрібна інтелектуальна еліта і взявся за її виховання.

**2 Ведучий:**

Він сам любив і цінував книги, власноруч їх переписував. Факти свідчать, що саме ним в 1037 році при Софійському соборі в Києві була заснована перша відома на Русі бібліотека, яка нараховувала 950 томів. Бібліотека Ярослава Мудрого складалася здебільшого з книг, перекладених з грецької мови.

**1 Ведучий:**

Його освіченість передавалася членами сім'ї. Один із синів – Святослав – заставив книжками всі "кліті", а Всеволод оволодів п'ятьма мовами. Дочка Анна була першою письменною королевою Франції. Онука Ярослава Янка Всеволодівна заснувала перше в Європі жіноче училище. Для порівняння: німецький імператор Оттон Великий навчився писати лише на старість, французький король Філіп Сміливий, вступаючи на престол, не знати жодної букви.

**2 Ведучий:**

І хоча Ярослав Мудрий так і не одержав офіційного титулу Іпата філософів, він був керівником і натхненником кола давньоруських книжників-філософів і перекладачів. Це коло (гурт) при Софійській бібліотеці є, певною мірою, прообразом сучасної національної академії.

На відеоекрані демонструється відеофрагмент з фільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв" зі слів: "Любив Ярослав книги..."

**1 Ведучий:**

В полі зору Ярослава постійно знаходились міжнародні проблеми. Київська Русь за його часів посіла одне з центральних місць у системі європейських політичних взаємовідносин. Перевага надавалася не силі зброї, а силі розуму. Авторитет Київської Русі піднявся так, що сусідні держави намагалися заслужити приязнь Ярослава і посвоючитись з ним. Як мудрий дипломат, він був зацікавлений в цьому. Тому сприяв багатьом династичним шлюбам своїх дітей. Так, його донька Анна стала дружиною короля Франції, а потім і королевою цієї держави.

**1 Ведучий:**

Ярослава Мудрого часом називають тестем європейських королів, але він був ще й їхнім свекром. При дворі київського князя не було ніякої ксенофобії та національних непорозумінь. В ті неспокійні часи тут завжди можна було знайти притулок державним людям з інших країн, які захоплювались вмінням Ярослава керувати політичним та культурним життям Русі.

**2 Ведучий:**

Забезпечивши лад за межами держави, він турбувався також про порядок і спокій в самій Київській Русі. А щоб усі суди однаково і справедливо судили, наказав списати всі права та закони в одну книгу і назвали її "Руською правдою". Таким чином Ярослав стає ще й фундатором права та закону.

*Ведучий зачитує уривок з драматичної поеми І. Кочерги "Ярослав Мудрий", дія друга "Закон і благодать".*

**1 Ведучий:** Ну що ж, приходь — писатимеш мені.  
Так, запиши і зараз  
мудре слово:  
"Раніш закон, а потім благодать".  
Мені казав це піп із Берестова  
Іларіон, гораздо мудрий муж.  
"Раніш закон, а потім благодать..."  
Ще запиши: "Червенські гради взяти;  
Поставити на Русі города,  
Щоб степова спинилася орда..."  
О, якби міг іти я тим шляхом,  
Де тишина і мудрість благодаті,  
Щоб, меч важкий поклавши і шолом,  
Палати білі й храми будувати...  
І в Істини золотоверхий храм  
Ввійти собі і двері відкрити вам.  
Але важке в князів на плечах брем'я...  
Як думаєш ти, легко то мені  
Цю хвору ногу підіймати в стrem'я  
І їздити, старому, на війні?  
А я ж весь вік воджу в походи рать...  
Раніш закон... а потім благодать.

*Після закінчення уривку на сценічний майданчик виходять ведучі.*

**2 Ведучий:** Як мудрий правитель, Ярослав добре розумів, що дійти до свідомості простої людини, вразити її величищю християнської віри, можна скоріше через емоції, ніж розум. Тому він укладає великі кошти в розвиток мистецтва в державі, стає великим меценатом.

### **1 Ведучий:**

Всі види мистецтва часів Київської Русі – архітектура, монументальний та станковий живопис, музика, декоративно-прикладне мистецтво – були яскраво представлені в храмах. Особливо в Софії Київській, яка стала справою всього життя Ярослава Мудрого.

Академік Петро Толочко сказав : "Коли б він (Ярослав) не визначився нічим іншим, крім будівництва храму Софії, то й тоді, заслуговував би на вічну пошану нашадків".

Звернемося ж знов до сторінок роману Павла Загребельного "...кожен намагався зітерти храм з земної поверхні, але собор стояв уперто, несхитно, вічно, так ніби не будований був, а виріс із щедрої київської землі, став її продовженням, гучним її криком, її співом, мелодією, барвою. Диво!"

### **2 Ведучий:**

*На відеоекрані демонструється фрагмент "Софія Київська" з фільму "Храми України". Після закінчення фільму встановлюється стоп-кадр з зображенням мозаїки "Марія-Оранта". На сценічний майданчик виходить вокальний ансамбль, який виконує духовну пісню "Марія Дева". Після закінчення пісні. Стоп-кадр вимикається. На сценічний майданчик виходять ведучі.*

### **1 Ведучий:**

Життя князівського двору за Ярослава Мудрого визначалося загальним підйомом культурного рівня у країні і, зокрема, в Києві. Відкриття школ, заснування бібліотек, переписування і переклади книг, поставлені на рівень державної справи, мало величезний вплив на громадське життя міста.

А при самому дворі відбувалися вечори, щось подібне до сучасних літературно-вокальних та

музичних, на яких виступали поети, письменники, артисти. Можна згадати того ж Гаральда – поета-скальда, що співав свої пісні. Часто виступали скоморохи тощо.

**1 Ведучий:** Ярославу так подобались ці видовища, що він наказав відбити їх на фресках Софії Київської. Уявимо собі й ми сцену з тих часів...

На фоні фрески "Скоморохи" з відеофільму "Володимир зорав, Ярослав засіяв" розігрується сцена народного гуляння: на сцену виходять музиканти, у виконанні яких звучить заклична мелодія, що сповіщає про початок свята. Мелодія виконується на інструментах часів Київської Русі. Після закінчення мелодії.

**1 Музикант:** Гей, скоморохи, скоріше збирайтесь,  
В одяг святковий сьогодні вбирайтесь!  
Князя Ярослава готуйтесь зустрічати,  
Піснями та жартами його розважати!

На сценічний майданчик виходять скоморохи. Скоморохи виводять князя.

**Князь:** Оце скоморохи – готові вмить!  
Ну-мо, серце мое звеселить!  
Покажіть нам свої таланти,  
Розпотішній комедіанти!

**1 Скоморох:** Нині будуть виступати  
Скоморохи-акробати.  
Наш Хома, молодший брат,  
Може сісти на "шпагат"!

**2 Скоморох:** Ось у нас жонглер Микола.  
Зробимо велике коло,  
Він кидає догори  
І м'ячі і топори.

**3 Скоморох:** Як співає наш Мефодій!

Знає він мільйон мелодій!  
Подарує він народу  
Справжню втіху й наслоду!  
Гриць веселу має вдачу,  
Так смішить, що люди плачуть,  
Побрехеньок стільки знає,  
Навіть князя забавляє!

**4 Скоморох:** Найсильніший Парамоша  
Виступає не за гроши.

Він нагадує Атланта,  
Отакі у нас таланти!  
Час прийшов дівчат скликати,  
Весну красну зустрічати.  
Люди добрі, разом з нами  
Кличте сонечко піснями!

На сценічний майданчик виходить вокальний ансамбль, який виконує обрядову пісню "Веснянка". Після закінчення пісні виконавці залишаються на сцені.

**1 Скоморох:** Ой, спасибі вам, любі дівчата,  
Буде весна на пісні багата!

**2 Скоморох:** Нехай сонце землю зігріває,  
Все навколо квітне – розквітає!

**1 Скоморох:** Де ж поділись наші музиканти?  
Ну-мо, покажіть свої таланти!  
Так зіграйте весело всі разом  
Щоб народ повеселився з князем!

На сценічний майданчик виходять музики, які виконують інструментальну композицію танцювального характеру. До них присedнуються скоморохи. Всі разом розважають князя. Після виконання номеру.

**Князь:** Ви – чудові, веселі, славні,

Але ж чекають діла державні,  
Ви ж таланти свої зберігайте,  
Вдосконалуйте, розвивайте!

**1 Скоморох:** Розйдись, народе, князь на службу йде!

*Князь і скоморохи ідуть зі сценічного майданчика. У фонограмі лунає музика. На сцену виходять ведучі. Ведучі говорять на фоні музики.*

**1 Ведучий:** Завершуючи розповідь про Ярослава Мудрого, мусимо зазначити, що в нас є всі підстави пишатися цією непересічною історичною постаттю.

**2 Ведучий:** Як сказав Михайло Грушевський : "Часи правління Ярослава Мудрого, його порядки зісталися на цілі століття потім взірцем, правилом, основою для всяких розпоряджень. А все його князювання – світлою і щасливою добою супроти пізніших бід, які впали на Україну потім".

**1 Ведучий:** Ярослав Мудрий пішов із життя давши заповіт своїм синам, а значить і нам – його нащадкам. Цей заповіт літературно обробив Олександр Олесь:

Пролетіли дні короткі...  
Перед смертю Ярослав  
Всіх своїх синів покликав  
І з любов'ю проказав:  
"Вас я, діти, покидаю,  
Йду я в ліпшу сторону,  
Але, діти, пам'ятайте  
Мою заповідь одну:  
Не сваріться, живіте в згоді:  
Тільки мир зbere усе,  
А незгода, наче вітер,

Все по полю рознесе.  
Як не будете всі разом  
Йти до спільноЯ мети,  
Ви, державу зруйнувавши,  
Подастесь у світи.

Ви розгубите ту землю,  
Що придбали вам батьки,  
І тинятиметься всюди,  
Як вигнанці й жебраки".

**2 Ведучий:**

**1 Ведучий:**

Нам здається, що цей наказ дуже актуальній і в наші неспокійні часи. Хотілося б, щоб до нього прислухалися і наші державні діячі, і кожен громадянин нашої держави України.

## Використана література:

1. Дорогами і стежками історії України: Збірник художніх творів/Автор-упорядник Слабошицький М.Ф. – К.: Школа, 2004. – 224 с.: іл..
2. Загребельний А.П. Диво: роман. – К.: Дніпро, 1982. – 623 с., іл.
3. Иллюстрированная история Украины. – Донецк: ООО ПКФ "БАО", 2003. – 704 с.
4. Кочерга І. Ярослав Мудрий. Свіччине весілля: драматичні поеми. – К.: Дніпро, 1987. – 326 с.
5. Толочко П.П. Ярослав Мудрий. – К., Видавничий дім "Альтернативи", 2002. – 272 с., іл.
6. Толочко П.П. Володимир Святий. Ярослав Мудрий. – К., "АртЕк", 1996. – 216 с., іл.
7. Солонська Н. Ярослав Мудрий – державний діяч, книжник [текст] //Вісник Книжкової палати. – 2004. – №5. – с. 53-57

## Відеофільми:

1. "Володимир зорав, Ярослав засіяв".
2. "Храми України".